

реформування органів військового управління, системи підготовки не тільки на тактичному рівні, а й на оперативно-тактичному та оперативно-стратегічному. Важливим є також продовження реформування логістичного забезпечення, своєчасної поставки озброєння та техніки до військ для того, щоб при плануванні бойових завдань командир міг бути впевнений у тому, що його підрозділ буде забезпечений всім необхідним для того, щоб якісно виконати завдання.

Отже, можна виділити п'ять системно утворюючих елементів оборонної реформи на яких мають будуватися і зосереджуватися зусилля Збройних сил України, Міністерства оборони України. По-перше, це ефективний оборонний менеджмент, що передбачає цілісну діяльність демократичного цивільного контролю та нової військової системи управління згідно з принципами НАТО. По-друге, оборонне планування на засадах спроможності, яке поєднане з бюджетними процесами в нашій країні на середньо-строківу перспективу. По-третє, оборонні закупки. Імпорт з новими повноваженнями Міноборони, без посередників, напряму з міжнародними партнерами. По-четверте, оптимізована система Збройних сил з носіями конкретних оперативних спроможностей. Це стосується ефективного використання відсоткового потенціалу та матеріальних ресурсів раціонального співвідношення чисельності органів військового управління, бойових частин, установ та організацій. П'ятим напрямком є інтегрована система цивільних і військових спроможностей нашої держави для захисту національних інтересів, яка передбачає комплексне використання політичних, дипломатичних та військових засобів.

1. Прієшкіна О.В. Забезпечення прав людини в Україні: стан та перспективи. Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. 2017. Т. 200. С. 109–114.

2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України»: Указ Президента України від 14 квітня ЗБІРНИК ТЕЗ КРУГЛОГО СТОЛУ (М. КИЇВ, 10 ГРУДНЯ 2020 РОКУ) 37 2014 року № 405/2014. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/405/2014> (дата звернення: 21.11.2020).

3. Українське національне інформаційне агентство «Укрінформ». URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3081980-u-poloni-okupantiv-dosi-perebuvaut-235-ukrainciv-sbu.html> (дата звернення: 21.11.2020).

4. Довбиш В.А., Ситор В.М. Проблемні питання гарантування прав і свобод людини і громадянина в умовах збройного конфлікту. Подільський науковий вісник. 2019. № 4 (12). С. 127–133.

5. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В. Міжнародно-правові стандарти прав людини: навч. посібник / Л. Р. Наливайко, К. В. Степаненко. Дніпро: ДДУВС, 2019. 184 с

УДК 342.723
DOI: 10.31733/17-03-2023-93-96

Юлія ЛЕБЕДЄВА
викладач кафедри
загальноправових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ПРАВО НА АБОРТ ЗА ЄВРОПЕЙСЬКОЮ КОНВЕНЦІЄЮ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Право на аборт належить до репродуктивних прав особи, регламентоване багатьма міжнародними актами та національним законодавством. Більшість країн Європейського Союзу демонструють найвищі показники за кількістю ліберальних законів у сфері переривання вагітності, утім, жінки все ще стикаються з перепонами у доступі до даної процедури через окремі нормативні обмеження [1].

Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (Далі – ЄКПЛ) не містить прямого закріплення права жінки на переривання вагітності, утім статтею 8 Конвенції закріплено право особи на повагу до приватного та сімейного життя, що широко тлумачиться Європейським судом з прав людини і включає окремі репродуктивні права людини, зокрема право на вирішення питання народження чи ненародження дітей [2].

Зазначимо також, що положення статті 6 Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм

дискримінації щодо жінок регламентує право особи вільно та відповідально вирішувати питання щодо кількості дітей та проміжків часу між їх народженням і право на доступ до інформації, освіти, а також засобів, які дозволяють реалізувати це право [3].

У цьому аспекті важливим є встановлення співвідношення права плоду на життя та права жінки на аборт. З цією метою доцільним є дослідження передбачуваного права через призму відповідної судової практики Європейського суду з прав людини (Далі – ЄСПЛ), інших регіональних органів, а також традиційних інструментів тлумачення закріплених у Віденській конвенції про право міжнародних договорів.

Велика палата ЄСПЛ найбільш чітко виклала свою позицію щодо права плоду на життя у своєму рішенні “В. проти Франції”. Зокрема, Суд наголошує, що ненароджений не розглядається як “особа”, що підлягає безпосередньому захисту статтею 2 ЄКПЛ, і що “якщо ненароджений справді має “право” на “життя”, він імпліцитно обмежений правами та інтересами матері” (пункт 80) [4].

Доцільно також акцентувати увагу на тому, що Страсбурзький суд не виключає можливості того, що за певних обставин гарантії можуть бути поширені на ненароджену дитину” (пункт 80) [4]. У цьому аспекті Суд, очевидно, провів різницю між правом на життя з одного боку, і гарантіями, які за певних обставин можуть бути поширені на ненароджених – з іншого. Таким чином, ЄСПЛ розглядає ненародженого не як володаря права на життя, а як бенефіціара деяких гарантій за певних обставин.

Щодо права на аборт, Суд підкреслив, як це вже робила Комісія (“Б. і Ш. проти Німеччини”, пункт 61) [5], що хоча законодавство, яке регулює переривання вагітності, зачіпає сферу приватного життя, захищене статтею 8 ЄКПЛ, норма “не може тлумачитися як така, що вагітність та її переривання є виключно питанням приватного життя матері” (“В. проти Франції”, пункт 80) [4]. Питання вирішується шляхом зважування різних, а іноді й таких, що суперечать один одному, прав і свобод, на які претендують мати або батько по відношенню один до одного або по відношенню до дитини, що ще не народилася (“В. проти Франції”, пункт 80) [4].

Важливо також, що згідно з позицією Суду у справі “Х. проти Сполученого Королівства” (пункт 19), коли життя вагітної жінки перебуває під загрозою, “доступ до абортів не підлягає обговоренню” [6].

У 2010 році ЄСПЛ також визнав консенсус серед значної більшості держав-учасниць ЄКПЛ щодо доступу до абортів за більшої кількості підстав ніж ризик для життя або здоров'я вагітної жінки (“А. В. та С. проти Ірландії”, пункт 235) [7]. Тим не менш, Суд дотримується позиції, що доступ до переривання вагітності лише у випадку загрози здоров'ю або життю матері не перевищує свободи розсуду, якою наділені держави в рамках регламентації доступу до абортів (“А. В. та С. проти Ірландії”, пункт 241) [7]. У рамках цього висновку, Суд посилався на свободу заявників щодо поїздок до інших держав-учасниць ЄСПЛ для проведення запитаного абортів.

Щодо поточного підходу держав-членів ЄСПЛ, то 39 з 46 держав-учасниць не тільки визнали законність абортів на ширших підставах та провадять політику із легалізації абортів на вимогу протягом перших 10 – 24 тижнів вагітності. І навпаки, 7 держав-членів ЄСПЛ провадять сувору політику проти абортів, починаючи від Мальти та Андорри, що забороняють аборти за будь-яких обставин, [8] (є відхиленням від існуючої прецедентної практики інститутів ЄСПЛ з цього питання (“Х. проти Сполученого Королівства”, пункт 19) [6], Ліхтенштейні та Сан-Марино, де аборт є доступним коли вагітність становить серйозну небезпеку для життя або здоров'я жінки чи є результатом зґвалтування або зазіхань. У Монако та Угорщині аборти додатково дозволені у разі важких вад розвитку плода [9], тоді як у Польщі – переривання вагітності хоч і заборонено у разі важких вад розвитку плода – ця процедура є доступною якщо: вагітність становить загрозу для життя або здоров'я вагітної жінки; пренатальні тести або інші медичні показання вказують на високу ймовірність тяжкого та незворотного ураження плода або невиліковного небезпечного для життя захворювання; є обґрунтована підозра, що вагітність настала внаслідок забороненої дії (зґвалтування та/або інцесту) [10, 11].

Наведене є прикладом диференційованої практики серед держав-членів ЄСПЛ у цій сфері. Така практика Страсбурзького суду не кваліфікується як інструмент тлумачення відповідно до п. в, ч. 3, ст. 31 Віденської конвенції про право міжнародних договорів [12], що передбачає одноманітну подальшу державну практику (або принаймні конвергентну практику більшості держав-учасниць, з чим інші держави-учасниці згодні чи не заперечують). Це, швидше за все, було підставою для заяви ЄСПЛ про широку свободу

розсуду у цій сфері, якою користуються держави щодо регламентації можливості переривання вагітності на свої території.

Тим не менш, наведена практика може і повинна бути прийнята до уваги як додатковий інструмент тлумачення при цілісній оцінці ЄКПЛ (відповідно до статті 32 Віденської конвенції про право міжнародних договорів) [12]. У відповідності до принципу *ex injuria, jus non oritur*, згідно з яким протиправні дії не створюють права і який також може слугувати в якості інструмента тлумачення, [13] інтерпретаційне значення протиправної абсолютної державної практики проти абортів (тобто Мальти та Андорри) зменшується в порівнянні з законною практикою інших сторін ЄСПЛ.

Крім того, для тлумачення статті 8 ЄКПЛ та визначення сфери застосування права на аборт, що впливає з неї, можна черпати натхнення з відповідних норм міжнародного права (п. с, ч. 3, ст. 31 Віденської конвенції про право міжнародних договорів). У зв'язку з цим, Комітет з прав людини (HRCtee) неодноразово підкреслював, що норми, які обмежують доступ жінок до абортів у випадках згвалтування або інцесту, несумісні з положеннями статті 7 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права [14, 15].

Важливо також, що Комітет з ліквідації дискримінації щодо жінок (CEDAW) закликав держави до надання дозволу на переривання вагітності за винятком випадків, коли вагітність загрожує життю жінки. Аналогічно Комітет з прав людини пояснив, що обмеження доступу до абортів у разі фатальної аномалії плоду порушують, серед іншого, статтю 7 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права і що можливість вагітних жінок виїжджати за кордон для проведення необхідного абортів не усуває таке порушення [16, 17].

Аналогічним чином Міжамериканська комісія з прав людини наполегливо закликала держави захищати репродуктивні права жінок. Так, у спільній заяві з експертами в галузі прав людини доповідач Комісії з прав жінок закликала держави легалізувати аборти – як мінімум – у випадках насильства, згвалтування, інцесту та в тих випадках, коли продовження вагітності загрожує психічному та/або фізичному здоров'ю жінки [18].

На цьому тлі, видається сумнівним визнання ЄСПЛ того, що держава-учасниця не порушує своїх зобов'язань щодо Конвенції у силу того, що інша держава-учасниця забезпечує доступ жінок до переривання вагітності. Зрештою, позиція Страсбурзького суду що переважно моральних увлечень в одній державі (“А. В. і С. проти Ірландії”) не узгоджується з контекстуальною та еволюційною інтерпретацією положень ЄКПЛ.

Вважаємо, що оскільки під час розробки тексту Конвенції укладачі провадили сувору політику щодо абортів, намір країн не міг полягати в тому, щоб надати особі право на переривання вагітності, зокрема права на аборт на вимогу. Крім помилкового сприйняття прав людини як похідних прав, що властива цій аргументації, нагальним є адаптація акту до вимог часу та рівня розвитку суспільства. Протести проти заборони абортів на вимогу вказують на зміну морального сприйняття цього права, підкріплені практикою більшості сторін ЄСПЛ.

1. Nalyvaiko L. R., Martseniuk L. V. Women's rights and gender equality in Ukraine: problems of theory and practice. Private and public law. 2022. No. 1. P. 61–66. URL: <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2022.1.11> (date of access: 03.03.2023).

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (з протоколами) (Європейська конвенція з прав людини). Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.

3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (укр/рос). Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text.

4. European Court of Human Rights. no. Application no. 53924/00, 08.07.2004. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B"itemid":\["002-4246"\]%7D](https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B).

5. European Court of Human Rights. no. Application no. 6959/75, 12.07.1977. URL: <https://www.globalhealthrights.org/wp-content/uploads/2013/10/Bruggemann-v.-Germany.pdf>.

6. European Court of Human Rights. no. Application no. 6416/78, 13.05.1980. URL: <http://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=001-74270&filename=001-74270.pdf>.

7. European Court of Human Rights. no. Application no. 25579/05, 16.12.2010. URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B"itemid":\["001-102332"\]%7D](https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B).

8. Only Malta and Andorra prohibit abortion under any circumstances. Times of Malta. URL: <https://timesofmalta.com/articles/view/only-malta-and-andorra-prohibit-abortion-under-any-circumstances.664897> (date of access: 03.03.2023).

9. European Abortion Laws. A Comparative Overview. Center for reproductive rights. URL: <https://reproductiverights.org/wp-content/uploads/2020/12/European-abortion-law-a-comparative-review.pdf> (date of access: 03.03.2023).
10. Ustawa z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży : Ustawa of 07.01.1993 no. Dziennik Ustaw nr 17 poz. 78 : as of 30 November 2021. URL: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU19930170078>.
11. Наливайко Л., Лебедєва Ю. Право на штучне переривання вагітності: законодавство Польщі. "Розвиток громадянського суспільства як необхідна складова європейської інтеграції України" : Матеріали всеукр. науково-практ. конф., м. Київ, 6 жовт. 2022 р. С. 228–232. URL: https://ndi.academy/wp-content/uploads/ZBIRNYK_06.10.2022.pdf.
12. Vienna Convention on the Law of Treaties. American Journal of International Law. 1969. Vol. 63, no. 4. P. 875–903. URL: <https://doi.org/10.2307/2199522> (date of access: 03.03.2023).
13. Klingler J., Parkhomenko Y., Salonidis C. Between the Lines of the Vienna Convention?: Canons and Other Principles of Interpretation in Public International Law. 2018. URL: <https://law-store.wolterskluwer.com/s/product/canons-of-construction/01t0f00000NXnkeAAD>.
14. Zureick A. Gendering Suffering: Denial of Abortion as a Form of Cruel, Inhuman, or Degrading Treatment. FLASH: The Fordham Law Archive of Scholarship and History. URL: <https://ir.lawnet.fordham.edu/ilj/vol38/iss1/16/> (date of access: 03.03.2023).
15. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043 (дата звернення: 03.03.2023).
16. Views adopted by the Committee under article 5 (4) of the Optional Protocol, concerning communication No. 2324/2013. International Covenant on Civil and Political Rights. URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/WRGS/Mellet_v_Ireland.pdf.
17. Views adopted by the Committee under article 5(4) of the Optional Protocol, concerning communication No. 2425/2014. International Covenant on Civil and Political Rights. URL: https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/WRGS/SexualHealth/Whelan_v_Ireland.pdf.
18. Joint Statement by UN human rights experts*, the Rapporteur on the Rights of Women of the Inter-American Commission on Human Rights and the Special Rapporteurs on the Rights of Women and Human Rights Defenders of the African Commission on Human and Peoples' Rights. United Nations. URL: <https://www.ohchr.org/en/statements/2015/09/joint-statement-un-human-rights-experts-rapporteur-rights-women-inter-american?LangID=E&NewsID=16490>.

УДК 342.5

DOI: 10.31733/17-03-2023-96-98

Ірина СМІРНОВА

викладач кафедри теорії

та історії держави і права

Дніпропетровського державного

університету внутрішніх справ

ЗМІСТ ОРГАНІЗАЦІЇ І ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОГО АПАРАТУ: ПЛЮРАЛІЗМ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ

Людина, громадянин, нація - є найважливішим мірилом діяльності влади.

Зі шпливом часу та зміни суспільних відносин потребують оновлення та вдосконалення системи норм права на їх фундаменті принципового нового державного апарату.

Для деталізації необхідно визначити що ж саме являє собою державний апарат?

Державний апарат - це відокремлена від суспільства спеціально створена і юридично оформлена система органів держави та їх підрозділів, що здійснюють державну владу і управління суспільством з метою виконання функцій і завдань держави і спираються у разі потреби на державний примус. Державний апарат може бути представлений через:

- апарат управління (державна адміністрація) - система органів держави, що складається з державних службовців, котрі спеціально займаються управлінням: вищі органи (уряд), центральні органи (міністерства), місцеві органи (місцева державна адміністрація);

- апарат примусу - структурні підрозділи правоохоронних органів (поліція), розвідка і контррозвідка, митниця (деякою мірою) і установи пенітенціарної системи (в'язниці, виправні колонії та ін.).